

Toč se, kolovrátku!

MUZEJNÍ

KUKÁTKO

Přestože léto ještě úplně neskončilo, dny už se neúprosně zkracují a brzy tu budou dlouhé podzimní a ještě delší zimní večery.

Pro naše předky to byl signál k tomu, aby z půdy snesli kolovrátky, vřetená a přeslice a z na podzim vyčesaných vláken lnu, vlny a konopí začali „přást“.

Při předení se vyčesaná vlákna srovnávají v podélném směru a kroucením upravují na přízovounit.

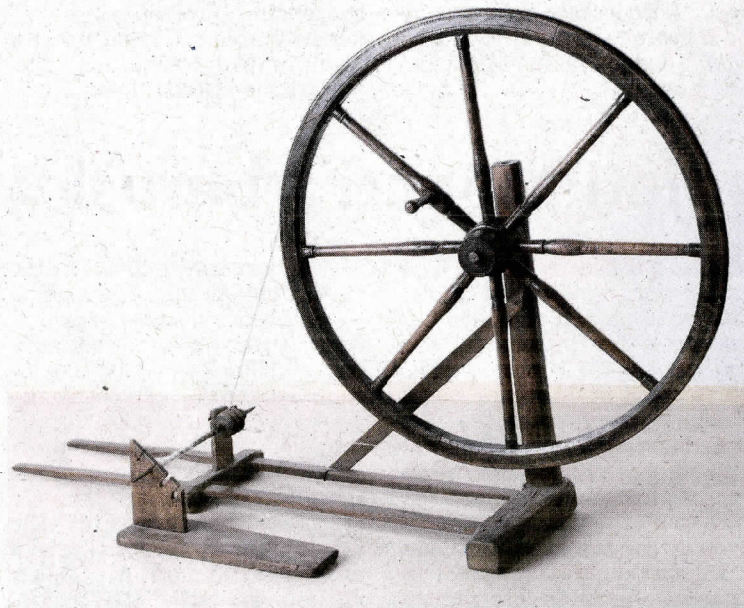
Na Valašsku tuto činnost vykonávaly především ženy, ale výjimkou tu nebyli ani mužští „přadláci“.

Předení patřilo odedávna k sezónním pracím valašských lidí. Od adventu až do začátku prvních jarních prací na poli „sa přadlo snáď v každé chalupě“. Předlo se pro vlastní potřebu nebo pro přivýdělek a až do roku 1848 dokonce i jako poddanská povinnost vůči vrchnosti.

Nejstarším nástrojem k výro-

bě příze bylo vřetenó, známé už z mladší doby kamenné, na které se pro lepší setrvačnost původně navlékal ještě přeslen. Výkon

zení vybaveného kolem, které pomoci šňůrového převodu roztáčelo horizontálně uložené vřetenó. *

pradleny při práci na něm byl podle síly nitě a zručnosti 60–100 metrů za hodinu.

Velký pokrok v předení znamenal vynález kolovratu – zaří-

Všichni určitě známe novější typ – kolovrat šlapací, který se objevil v 15. století. Právě díky němu se výkon pradlen několika násobně zvýšil, ruční pohon

totiž nahradilo šlapání, čímž se uvolnily obě ruce k vytahování vláken. Přadlena tak byla schopná zhotovit až 400 metrů příze za hodinu.

Jakýmsi mezičlánkem mezi vřeteny a šlapacími kolovraty byly dnes již téměř neznámé ruční kolovraty, jejichž rodištěm je zřejmě Indie a které do českých zemí pronikly během 14. století. Vzhledem k nutnosti roztáčet kolo ručně byla práce na něm asi 2x pomalejší než na kolovratu šlapacím, ale 2x rychlejší než na vřetenó. Uvádí se, že jeho užívání v Čechách mizí v 19. století, na Valašsku se však ke sprádkání vlny používal ještě ve 2. polovině 20. století. Jeden takový vzácný kousek se nachází ve sbírkách vsetinského muzea a až do 26. února 2016 ho máte příležitost spatřit ve výstavní síni Maštal v Novém Hrozenkově na výstavě Toč se, kolovrátko, kterou připravilo Muzeum regionu Valašsko spolu s Památkem A. Strnadla.

*Milada Fohlerová
etnograf, MRV, Vsetín*

Obr.: Ruční kolovrat – „hvězda“. Foto: Ošťádal